DOI: 10.14746/sh.2017.26.1.008

Sensus Historiae
ISSN 2082–0860
Vol. XXVI (2017/1)
s. 127-131

# Kobiety niepokorne. Reformatorki — buntowniczki — rewolucjonistki, pod redakcją Izabeli Desperak i Ingi Kuźmy, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017, 197 ss.

Książka *Kobiety niepokorne. Reformatorki — buntowniczki — rewolucjonistki. Herstorie* pod redakcją Izabeli Desperak i Ingi Kuźmy to już druga pozycja, która ukazała się w serii *Oblicza feminizmu* nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego w 2017 r. Publikacja jest kontynuacją poprzedniego tomu *Wciąż pod prąd? Reformatorki — buntowniczki — rewolucjonistki* (który otwiera wspomnianą serię). Oba wydania stanowią podsumowanie konferencji pt. *Niepokorne — buntowniczki — rewolucjonistki — aktywistki, czyli kobiety dokonujące transformacji rzeczywistości*, która odbyła się w maju 2015 r. na Uniwersytecie Łódzkim.

Tom ten (tak jak i poprzedni) poświęcony jest kobietom, które — nie zważając na opinię publiczną — potrafią wyrazić swój głęboki sprzeciw wobec zastanej rzeczywistości i podjąć działania mające na celu zmianę narzuconego przez patriarchalną kulturę porządku. Przybliżone w niniejszej publikacji historie (a raczej „herstorie") traktują o kobietach pochodzących z różnych krajów i środowisk, lepiej i gorzej wykształconych, o różnym statusie społecznym i ekonomicznym. Wszystkie bohaterki łączy jednak ogromny upór i brak pokory wobec społecznie narzuconych norm, a także głęboka wiara w to, że kobiecy głos ma prawo w pełni rozbrzmiewać i liczyć się na równi z męskim w kwestiach społeczno-kulturowo-politycznych.

W książce zaprezentowano 16 tekstów autorów i autorek z różnych dziedzin naukowych — głównie historii, ale też filozofii, politologii, a nawet filologii. W rezultacie publikacja stanowi zbiór różnego rodzaju artykułów, które zostały osadzone w czterech sferach, tworzących jednocześnie tytuły rozdziałów, tj. *Aktywizm kobiet*, *Nauka a kobiety*, *Działalność artystyczna, sportowa i społeczna kobiet*, *Duchowość i religijność kobiet*. Jak przyznają we *Wstępie* Izabela Desperak i Inga Kuźma, ideą tego tomu jest nie tylko ukazanie aktywności kobiet we wskazanych sferach, ale przede wszystkim odczytanie na nowo ich biografii.

Publikację rozpoczyna część poświęcona aktywistkom. Możemy w niej odnaleźć trzy teksty dotyczące aktywności kobiet na różnych polach — począwszy od zaangażowania politycznego, aż po tworzenie teorii i idei będących podwalinami późniejszych działań ruchów prokobiecych. Rozdział otwiera tekst Elżbiety Jung pt. *Kobiety „aktywistki" w Anglii XVII i XVIII wieku*, w którym autorka przytacza doro-

bek dwóch myślicielek — Mary Astell i Mary Wollstonecraft w kontekście filozofii praktycznej, ukazując ich poglądy odnośnie kwestii wartościowania płci, pozycji kobiet względem mężczyzn w społeczeństwie czy wpływu uwarunkowań politycznych na relacje między płciami kulturowymi. Tekst Elżbiety. Pawlak-Hejno — *Sufrażystki angielskie w polskiej prasie kobiecej na przykładzie czasopisma „Bluszcz"* — przedstawia kształtowanie się wizerunku sufrażystek walczących na Zachodzie o prawa polityczne kobiet, na podstawie analizy tekstów zaczerpniętych z jednego z najbardziej poczytnych w tamtym czasie czasopism kobiecych. Jednocześnie autorka porusza problem manipulowania opinią publiczną przez prasę i wpływ tego typu działań na wykształcenie się społecznego stereotypu aktywistki politycznej. Rozdział wieńczy tekst Marty Sikorskej-Kowalskej, która w pracy *Feministyczne poglądy i patriotyczna działalność. Aleksandra Piłsudska w orbicie wielkiej polityki* ukazała niejednokrotnie pomijaną biografię wieloletniej partnerki, a później żony Józefa Piłsudskiego, w kontekście jej działalności patriotycznej i trudnych wyborów między wiernością względem ideałom męża a osobistym poglądom. Postać Aleksandry Piłsudskiej jest typowym przykładem obrazującym, jak wiele historii kobiecych jest ukrytych za cudzymi biografiami.

W części *Nauka a kobiety* znalazło się pięć tekstów przedstawiających trudną pozycję kobiet w nauce — dziedzinie totalnie zdominowanej przez długi czas przez mężczyzn. Rozdział rozpoczyna tekst Anny Smywińskiej-Pohl pt. *Siostry Rosenblattówny*, w którym przytacza biografie Marii Fredro-Bonieckiej i Alicji Halickiej (z domu Rosenblatt). Autorka odtwarza drogę naukową i artystyczną pierwszych studentek Wydziału Filozoficznego na Uniwersytecie Jagiellońskim, ukazując przy tym ogromną wagę wykształcenia i zaplecza społeczno-ekonomicznego w rozwoju samodzielności kobiet. W tekście Sylwany Borszyńskiej — *Jak kobiety przełamywały XIX-wieczne schematy. Eliza Orzeszkowa, Maria Konopnicka i Paulina Kuczalska-Reinschmit na drodze ku emancypacji* — gdzie nakreślone zostały sylwetki kobiet podejmujących decyzję o niezależności i wyborze własnej drogi, niekonieczne zgodnej z panującymi normami społecznymi. Daria Domarańczyk w artykule *Czy kobiety nauki to kobiety sukcesu? Polki i ich dokonania w pedagogice i psychologii na przełomie XIX i XX wieku* przybliża natomiast sylwetki trzech polskich badaczek: Heleny z Rosenbachów Deutsch, Józefy Kodisowej i Józefy Joteyko. One również przełamały pewne utarte schematy i bariery, ale bardziej na polu zawodowym, niż prywatnym, jak zostało to pokazane w poprzednim studium. Iwona Dadej w tekście pt. *Niemieckie i polskie akademiczki i ich strategie walki o uznanie w epoce dwudziestolecia międzywojennego* porusza temat budowania pozycji kobiet w środowisku naukowym i ich próby zjednoczenia sił na arenie międzynarodowej. Natomiast Jolanta Kolbuszewska w artykule *Kobiety w akademii. Droga do samodzielności naukowej polskich historyczek w XX stuleciu* skupia się na uprzedzeniach i barierach, z którymi musiały zmierzyć się polskie badaczki.

W części *Działalność artystyczna, sportowa i społeczna kobiet* znajdziemy pięć bardzo zróżnicowanych tematycznie opracowań. Rozdział otwiera tekst Jadwigi Bieniek pt. *Pola Gojawiczyńska — „walka piórem" o los kobiet w społeczeństwie,* w którym na podstawie analizy „dylogii warszawskiej", czyli powieści *Dziewczęta z Nowolipek*, *Raj-*

*ska jabłoń i Stolica*, autorka omawia krytyczny wymiar pisarstwa Gojawiczyńskiej, dotyczący wpływu uwarunkowań kulturowych i mentalnych na pozycję kobiet. Sylwia Góra w tekście *Katarzyna Kobro - artystka osobna czy Pani Strzemińska*, pokazuje problem kobiecej historii ukrytej za cudzą biografią, próbując wyizolować opowieść o Kobro od postaci Władysława Strzeminskiego. Z kolei Anna Czajka w opracowaniu *Karolina Kocięcka — latająca diablica czy anioł na rowerze?*, przybliża losy polskiej cyklistki, która jako jedna z pierwszych miała odwagę walczyć o prawa kobiet w sporcie. W tym rozdziale znajduje się również tekst Agata Szymczak pt. *Ubiór jako narzędzie buntu, czyli zmiany kobiecego stroju w XX wieku*. Autorka ukazuje w nim, jak zmiany obyczajowe i ekonomiczno-polityczne przekładały się na styl i wzornictwo kobiecej garderoby, a przy okazji również na stosunek kobiet do ich cielesności. Z kolei Katarzyna Szmirgiero przedstawiła opracowanie *Helena Rubinstein i Elizabeth Arden. Niepokorne i konwencjonalne równocześnie. Powstanie wielkich imperiów a role płciowe*, w którym porównuje sylwetki dwóch pierwszych bizneswoman.

Na ostatnią część zatytułowaną *Religijność i duchowość kobiet* składają się trzy teksty, dotyczące kobiet zaangażowanych religijnie na różnych polach — począwszy od instytucjonalnego po teologiczne. Rozdział rozpoczyna tekst Łukasza Skurczyńskiego pt. *„W obronie kobiet": Marie Dentière (1490/95–1561) jako prekursorka teologii feministycznej w czasach reformacji*, w którym to autor przybliża życiorys teolożki i jej wkład w teologię feministyczną. Agata Płazińska przedstawiła artykuł *Idea ofiary Simone Weil*. Autorka omawia ofiarę, jaką z samej siebie złożyła francuska filozof, z perspektywy tekstów Emmanuela Levinansa i Józefa Tischnera. Ostatni artykuł zarówno w tej części, jak również w całej książce, autorstwa Artura Jemielity, nosi tytuł *Maria Franciszka Kozłowska: święta, lecz wyklęta. O kobiecie, która wyprzedziła swoje czasy*. Autor zaprezentował w nim sylwetkę polskiej zakonnicy z perspektywy sprzeczności, jakie może łączyć w sobie jedna osoba (m.in. w kontekście jej tradycjonalizmu, przy jednoczesnym domaganiu się zaprzeczających mu śmiałych reform).

Ze względu na różnorodność materiałów zawartych w tomie, nie znajdziemy w niniejszym opracowaniu podsumowania. Jest to zabieg, który z jednej strony zostawia pewien niedosyt czytelnikom, natomiast z drugiej wymusza pewną refleksję i pozwala na wysnucie własnych wniosków na podstawie zaprezentowanych tekstów.

Podsumowując, chociaż książka *Kobiety niepokorne. Reformatorki — buntowniczki — rewolucjonistki. Herstorie* została stworzona zarówno przez kobiety, jak i mężczyzn, to — jak to miało miejsce w przypadku poprzedniego tomu — jej struktura ewidentnie nosi cechy kobiecego punktu widzenia (tworząc *notabene* bardzo ciekawe i spójne uzupełnienie poprzedniej pozycji wydawniczej). Przytoczone w publikacji opowieści, mimo swej różnorodności, przenikają się wzajemnie, tworząc w rezultacie ciekawą, wielowymiarową całość, ukazującą nie tylko trudności, z jakimi zmagały się ujęte w niej bohaterki, ale przede wszystkim problemy z „odzyskiwaniem" współcześnie tego typu historii. Opracowanie co prawda nie wyczerpuje problematyki feminizmu, natomiast stanowi doskonałe źródło poznawcze — pokazuje nową jakość, którą kobiety wniosły w życie społeczne wraz ze wzmożoną aktywnością w sferze publicznej. Publikacja dowodzi także użyteczności kategorii *herstory* w badaniach z zakresu nauk społecznych i humanistycznych, uzmysławia bowiem, jak wiele tra-

cimy, pomijając w historii kobiecy punkt widzenia. Chociaż poruszane w niniejszym wydaniu problemy są omówione w sposób dość syntetyczny, praca ta w swej tematycznej złożoności z pewnością zaskoczy niejednego czytelnika — niezależnie od stopnia zaawansowania jego wiedzy w obrębie problematyki feministycznej.

Publikacja może stanowić swoisty naukowy drogowskaz zarówno w przypadku osób, których zainteresowania naukowe koncentrują się w obrębie feminizmu i *gender studies*, jak również może być ciekawym źródłem dla osób związanych z historią, politologią, czy kulturą i sztuką. Zainteresowanie książką powinni wykazywać nie tylko pracownicy naukowi, ale także studenci kierunków takich, jak historia, politologia, socjologia czy kulturoznawstwo, dla których może stanowić bogate źródło wiedzy i wprowadzić ich zainteresowania na nowe tory. Największym atutem *Kobiet niepokornych*... jest jednak to, że dzięki różnorodnej tematyce i przystępności języka, z powodzeniem może trafić do różnych grup odbiorców — począwszy od przedstawicieli środowiska naukowego, skończywszy na przysłowiowych gospodyniach domowych. Dzięki temu niniejsza publikacja z pewnością może przyczynić się do realizacji przytoczonego we *Wstępie* postulatu Lucy Irigaray, według której „kobiety powinny na nowo opisać swój związek z materią, ciałem i pragnieniem”[1].

*Martyna Krogulec*

## ***Kobiety niepokorne. Reformatorki — buntowniczki — rewolucjonistki. Herstorie* (*Rebellious Women. Reformers — Rebels — Revolutionists. Herstories*) *edited by* Izabela Desperak and Inga Kuźma, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Lodz 2017, pp. 197.

*Book's Review by Martyna Krogulec*

*Abstract*

In the article, the author discusses the most recent book redacted by Iza Desperak and Inga Kuźma entitled *Kobiety niepokorne. Reformatorki — buntowniczki — rewolucjonistki. Herstorie* [“Rebellious Women. Reformers — Rebels — Revolutionists. Herstories”]. This is the second publication in series “Faces of Feminism” published by the University of Lodz Publishing House in 2017. The publication is a continuation of the previous volume *Wciąż pod prąd? Reformatorki — buntowniczki — rewolucjonistki* [“Swimming upstream. Reformers — rebels — revolutionists”] (which opened this series). Both editions are summaries of the conference “Rebellious — the rebels — the revolutionists — the activists, the women who transformed the reality” which took place in May 2015 at the University of Lodz. This volume (just like the

[1] I. Irigaray, *Rynek kobiet*, „Przegląd Filozoficzno-Literacki”, 2003, nr 1, s. 15-30 [cyt. za: *Kobiety niepokorne. Reformatorki — buntowniczki — rewolucjonistki. Herstorie*, red. I. Desperak, I. Kuźma, Łódź 2017, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 10].

previous one) is devoted to women who, regardless of public opinion, could express their deep opposition to reality and take action to change the patriarchal culture. The publication is a part of women Herstories, showing how the perception of women's fate and biographies has changed over the years. Articles presented in this publication illustrate and analyses how heroines made these changes possible and what it meant for them. In the book we can find stories about artists, sportsmen, researchers, business women, *etc*.

*Keywords*: women's stories, women's biographies, Herstory, feminism, rebellious women, gender studies.